

- Korobka, I., Pavliuk, V. (2015). Orhanizatsiino-pravovi zasady sotsialnoho zakhystu pereselentsiv (vnutrishno peremishchenykh osib) yak osnova realizatsii sotsialnoi polityky derzhavy, mekhanizmy formuvannia sotsialno-efektyvnoi derzhavnoi ekonomichnoi polityky v umovakh demokratyzatsii suspilstva. *Skhid*, 4, 136.
- Kostyria, O. (2016). *Realii zhyttia vnutrishno peremishchenykh osib u Poltavskii oblasti*. Trybuna : nezalezna presa Poltav [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : <https://tribuna.pl.ua/news/realiyi-zhittya-vnutrishno-peremishhenih-osib-u-poltavski-oblasti/>
- Mikheieva, O., Serepda, V. (2015). Suchasni ukrainski vnutrishno peremishcheni osoby: osnovni prychny, stratehii pereselennia ta problemy adaptatsii. *Stratehii transformatsii i preventsii prykordonnykh konfliktiv v Ukraini : Zbirka analitychnykh materialiv*. – Lviv : Halyska vydavnycha spilka.
- Nadhara, V. I. (2015). Problemy vymushenoї vnutrishnoi mihratsii naseleння v konteksti kontseptsii «suspilstva ryzyku». *Ukrainskyi sotsium*, 1, 134-141.
- Petrova, I. V. (2007). *Proektuvannia v sotsialno-kulturnii sferi : navchalnyi posibnyk*. Kyiv : Vyd-vo KNUKiM.
- Psykhologichni osoblyvosti studentskoho viku. Na dopomohu kuratoram*. (2013). Vyp. 3. Yavorovska, L. M., Kamyshnikova, R. F., Polivanova, O. Ye., Yanovska, S. H., Kudelko, S.M. (Ukl.). Kh. : KhNU imeni V. N. Karazina.
- Shabanova, M.A. (2015). Sotsyalnaia adaptatsiia v kontekste svobody. *Sotsyolohycheskye yssledovaniia*, 9, 81–88.
- Yak zhyvut pereselentsi u Poltavskii oblasti: tsyfry ta fakty*. – Elektronnyi resurs : Rezhym dostupu : <http://www.adm-pl.gov.ua/news/yak-zhivut-pereselenci-u-poltavskiy-oblasti-cifry-ta-fakty>

KRASHCHENKO Y., SOROKINA H., BOLOVATSKA YU.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

SOCIO-CULTURAL PROJECTION OF THE ADAPTATION OF INTERNALLY DISPLACED STUDENTS

The article examines the experience of adaption of internally displaced students by means of the projection of the city's socio-cultural space as an adaptive environment. The features of the adaptation problems of internally displaced students, the mechanism of inclusion of the individual in the socio-cultural environment are determined. The proposed project strategy is aimed at developing scenarios involving internally displaced students which will develop creative imagination, fantasy, communication skills and which form social optimism, world view, positive attitudes towards creating a system of social relationships based on basic concepts of the system of human values.

In addition, the implementation of the project at the local level has facilitated the integration of internally displaced students into the cultural environment through: support of youth artistic initiatives that represent an artistic vision of cultural, scientific and social problems; expansion of the circle of curators of contemporary art by providing them with educational opportunities in combination with practical experience; search for new names and talents in the field of contemporary art; increase in the number of students involved in the cultural and leisure sphere.

Key words: internally displaced persons, student youth, adaptation, environment, socio-cultural design

Стаття надійшла до редакції 22.09.2018 р.

УДК 373.2:37.015

ОЛЕНА ЛОБАЧ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

МЕТОДИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті класифіковано методи творчого розвитку учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва, яка включає п'ять груп методів (музично-творчі, перцептивно-творчі, інтерпретаційно-творчі, комунікативно-творчі, науково-творчі).

Ключові слова: урок музичного мистецтва, творчий розвиток, класифікація методів творчого розвитку (музично-творчі, перцептивно-творчі, інтерпретаційно-творчі, комунікативно-творчі, науково-творчі)

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань сучасної педагогіки є творчий розвиток особистості, що обумовлено об'єктивними соціальними та культурними чинниками, природною креативністю дитини, домінуванням творчості в пізнанні та перетворенні світу, бо творчо й самостійно засвоєне людиною стає її особистісним надбанням. У Державному стандарті початкової освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. за № 87, зазначено: «Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь ..., формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» (Про затвердження..., 2018).

Аналіз останніх досліджень. Психолого-педагогічні основи творчого розвитку особистості досліджували Л. Виготський, Д. Богоявленська, Д. Гілфорд, Н. Лейтес, Я. Пономарьов, К. Роджерс, В. Роменець, С. Сисоєва, Б. Теплов, І. Тітов, А. Хуторської та ін. Специфіку організації музично-творчої діяльності дітей вивчали Б. Асаф'єв, Л. Беземчук, Н. Ветлугіна, Н. Вишнякова, Л. Горюнова, В. Григор'єва, Л. Дмитрієва, О. Лобова, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, О. Олексюк, Г. Падалка, В. Рагозіна, Г. Рігіна, О. Ростовський, О. Рудницька, Л. Хлебнікова, О. Щолокова, Б. Юсов та ін. На творчому розвитку особистості ґрунтується система елементарного музичного виховання К. Орфа, поширена майже в 130 країнах світу (Ростовський, 2011, с. 98-105).

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчує, що в теорії та практиці музичної освіти молодших школярів накопичено величезний досвід творчого розвитку дитини, але відповідні методи недостатньо впорядковано, що має виняткове значення не лише для їхнього теоретичного узагальнення, але й подальшого розвитку і збагачення.

Мета статті – класифікувати методи творчого розвитку молодших школярів, які доцільно використовувати на уроках музичного мистецтва в сучасній початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічні засади творчого розвитку особистості в процесі загальної музичної освіти ще на початку минулого століття розробив Б. Яворський, але обґрунтовані ним положення не втратили своєї актуальності: усі прояви творчої ініціативи дітей цінні, тому головне завдання дорослого – стимулювати їх; важливим засобом активації музичного розвитку є комплекс видів діяльності на музичних заняттях, коли діти можуть проявити себе в найрізноманітніших напрямках; педагогічна цінність дитячої творчості, у першу чергу, міститься в самому процесі творчості, оскільки вчитель має можливість спостерігати за ходом руху музичної думки дитини та спрямовувати її (Ростовський, 2011, с. 157-165).

Багаторічна педагогічна діяльність Б. Яворського та його послідовників показали, що розвиток творчих здібностей відбувається в п'ять етапів: 1) накопичення вражень; 2) мимовільне творче вираження в зорових, сенсорно-моторних, мовних напрямках; 3) імпровізації рухові, мовні, музичні (переживання колективної творчості з одиничними випадками індивідуальної творчості); 4) створення власних композицій, які є відображенням будь-якого художнього враження (літературного, музичного, образотворчого, пластичного тощо), де переважає індивідуальна творчість дитини; 5) музична творчість – написання пісень, п'єс, композицій тощо (Ростовський, 2011, с. 162).

На підставі авторської структури творчого мислення В. Григор'єва вирізняла дві групи методів і прийомів його розвитку в молодших школярів у процесі мистецької діяльності: 1) інтерактивні методи – а) проблемні (евристичні, дослідницькі, відкриття, створення імпровізацій); б) ігрові (створення ситуацій інтересу, зацікавленості, подиву, радості пізнання); 2) методи стимулювання й мотивації – а) методи формування пізнавального інтересу (емоційне стимулювання, пізнавальні ігри, створення ситуацій пізнавальної суперечки); б) методи стимулювання мотивації до творчості (розширення кола інтересів особистості, самоідентифікація, створення ситуацій успіху) (Григор'єва, 2011, с. 108).

Незважаючи на тривалу історію дослідження творчого розвитку особистості, музично-творчу діяльність в урок музичного мистецтва як окремий компонент було включено досить пізно – у 70-ті рр. попереднього століття (навчальна програма з поглибленого вивчення музики З. Жофчака). Згодом українські вчені (О. Лобова, Л. Масол, О. Ростовський, Л. Хлебнікова) розробили зміст музично-творчої діяльності учнів. У навчальній програмі з музики, розробленій під орудою А. Авдієвського, пропонується система творчих завдань для учнів 1-6 класів (Проект програми..., 1991).

В обох Типових освітніх програмах для початкової школи, розроблених колективом авторів під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна (Програми Нової української школи, 2018), в освітній галузі «Мистецтво» музично-творчу діяльність замінили «художньо-творчою», що пояснюється впровадженням інтегративного / інтегративно-предметного (на вибір) підходу до загальної мистецької освіти в середніх навчальних закладах. Художньо-творчу діяльність у мистецькій педагогіці розуміють як: 1) пізнавально-пошукову художню практику з метою опанування мови різних видів мистецтв – музичного, візуального, хореографічного, театрального, екранних (Л. Горюнова, Л. Дмитрієва, Л. Масол, В. Рагозіна та ін.) (Масол, 2009; Рагозіна & Руденко, 2010); 2) власне художню творчість (суб'єктивну або об'єктивну), спрямовану на створення нових, оригінальних художніх образів у різних видах мистецтва. На нашу думку, на уроці музичного мистецтва художньо-творча діяльність може застосовуватися лише як спосіб вираження учнями в художніх (мистецьких) образах особистих вражень від музики, тобто як окремий вид невербальної творчої інтерпретації. Загальновизнано, що всі види діяльності школярів на уроці музичного мистецтва мають бути творчо спрямованими. Отже, творчий розвиток учнів початкової школи – це цілеспрямований, педагогічно організований процес виявлення, актуалізації, стимулювання та реалізації творчого потенціалу молодшого школяра в різних видах діяльності. В сучасних освітніх програмах для початкової школи, крім художньо-творчої діяльності («змістової лінії») вирізняються сприймання та інтерпретація мистецтва, а також комунікація через мистецтво (Програми Нової української школи, 2018).

У Новій українській школі учні початкових класів вивчають спеціальний предмет «Я досліджую світ», а також дослідницькі уміння учнів розвиваються у процесі вивчення «Мовно-літературної» («Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища») та «Математичної» («Математичні задачі і дослідження») освітніх галузей [8]. На наш погляд, дослідницька компетентність має бути наскрізною, а не вибірковою, тому до своєї класифікації ми включили науково-творчі методи.

Отже, на основі аналізу теоретико-методичної літератури з наукової проблеми, результатів експериментальних магістерських досліджень, виконаних під орудою автора, а також узагальнення власного педагогічного досвіду роботи вчителем музичного мистецтва в середніх загальноосвітніх навчальних закладах ми здійснили класифікацію методів творчого розвитку молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Групи методів у класифікації відповідають видам діяльності, зафіксованим у Типових освітніх програмах 2018 року (див. таблицю 1).

Таблиця 1.

Класифікація методів творчого розвитку учнів початкової школи

Музично-творчі	Перцептивно-творчі	Інтерпретаційно-творчі	Комунікативно-творчі	Науково-творчі
Ритмічні творчі завдання	Методи стимулювання творчого сприймання музики	Методи презентації результатів сприймання музики	Інтерактивні	Проблемні
Мелодичні творчі завдання	Методи спостереження за музикою	Мистецько-творчі завдання	Діалогічні	Евристичні
Формотворчі	Емоціогенні ситуації	Методи роздумів про музику	Аутокомунікативні (рефлексивні)	Винахідницькі
Виконавсько-творчі	Музично-комунікативні ситуації	Асоціативні методи	Інформаційно-комунікаційні	Дослідницькі
Методи стимулювання творчого самовираження				

Власна творчість

Об'єм статті не дозволяє нам детально розкрити кожен із вищеназваних методів, але нижче ми наведемо приклади деяких із них.

Найбільш поширеними в музичній педагогіці є музично-творчі завдання (Масол, 2009; Проект програми..., 1991; Рагозіна & Руденко, 2010). Вони складають зміст окремого компонента уроку, який має на меті підготовку дітей до власне музичної творчості. Види завдань відповідають ритмічній, звуковисотній і композиційній організації музики. Так, ритмічні завдання передбачають створення ритмічного малюнка до свого імені, прислів'їв, приказок, віршів; винайдення ритмічного супроводу до музичних творів, що вивчаються, з використанням власного тіла (рук, ніг, пальців, долонь), дитячих музичних інструментів; варіювання, розширення, закінчення ритмічного малюнка, запропонованого вчителем, його перетворення з одного розміру в інший тощо. Мелодичні творчі завдання аналогічні ритмічним – імпровізація / створення мелодій до певного ритмічного малюнка, на заданий текст, у заданій кількості тактів, на заданих звуках або діапазоні; заповнення виключених частин мелодії нових пісень; імпровізація підголосків до коротких мелодій і т.ін. Формотворчі завдання передбачають комбінування мелодій або ритмічних малюнків у певній формі (рондо, варіацій, дво- і тричастинній), із якою діти ознайомлюються на уроках музичного мистецтва. Виконавсько-творчі завдання застосовуються в активній музично-практичній діяльності дітей на уроці (вокальній, інструментальній). Наприклад, учитель не нав'язує учням художнього плану виконання творів, а складає його разом із ними, пропонує різним групам дітей оригінально виконати вивчену пісню. Виконавсько-творчі завдання можна віднести до інтерпретаційних, що засвідчує взаємозв'язок між групами методів і умовність їх розділення.

Перцептивно-творчі методи застосовуються під час сприймання музичного мистецтва, а саме: методи стимулювання творчого сприймання музики, детально описані В. Григор'євою (Григор'єва, 2011); методи спостереження за музикою (Б. Асаф'єв, В. Рагозіна, О. Ростовський та ін.) (Ростовський, 2011, с. 298-299); емоціогенні (співпереживання, ідентифікації, змагання та ін.) та музично-комунікативні ситуації («Я – автор», «Я – герой твору», «Я – виконавець (співак, музикант, диригент)», «Я – інструмент (сольний, оркестр, група оркестру)»). Наприклад, сприймаючи твір у музично-комунікативній ситуації, можна запропонувати дітям «поспілкуватися» з його композитором («про що розповідає Вам автор?», «що він побачив?», «очевидцем чого він був?», «яке враження справила на нього ситуація?»), з ліричним героєм («що з ним сталося?», «що він пережив?», «чи потрібна йому допомога?», «чи вирішив він складну ситуацію?»), із виконавцем («чийми переживаннями він більше переймається – автора чи героя?», «співпереживає їм чи розмірковує про ситуацію відсторонено, розповідає про те, що почув?»), учні можуть «вести мовчазну бесіду» з окремою групою інструментів оркестру в симфонічному творі, що дасть змогу вихованцям усвідомити, що одна життєва подія викликає різні реакції. Крім того, власне «Я» в музично-комунікативній

ситуації може бути різним – добрим, чуйним, радісним, захопленим, роздратованим, втомленим, хворим, байдужим, неухважним, збудженим тощо.

Інтерпретаційно-творчі методи ми поділили на чотири види: презентація результатів сприймання музики, на яких наголошують Типові освітні програми 2018 р.; мистецько-творчі завдання (у методичній літературі їх часто називають художньо-творчими, що є, на наш погляд, калькою з російської мови, бо в українській слово «художній» більше асоціюється з образотворчим мистецтвом); методи роздумів про музику Д. Кабалевського Ростовський, 2011, с. 299); асоціативні методи, розроблені й апробовані на практиці Л. Масол. Так, у вчителів-практиків набули популярності мистецько-творчі завдання, як-от: 1) рухові («метод дзеркал» В. Коен, вільні танці, вільні й обмежені пластичні імпровізації – знаходження виразних рухів до мелодії вивчених пісень, ігор, відображення зміни засобів музичної виразності); 2) театральні (драматизація, інсценізація, театралізація, процедуру проведення яких розробила Л. Масол) (2015); 3) образотворчі (живописні, графічні, декоративні, ужиткові, фото, макети, реклами, афіші та баг. ін.); 4) літературні (твори-мініатюри, вірші, афоризми, казки, ідеї або теми сценаріїв, репортажі тощо). Безумовно, до мистецько-творчих завдань можна віднести й музично-творчі, але в даних методах різна мета: в інтерпретаційних – вираження вражень від музики в художніх образах інших видів мистецтва, а музично-творчі готують до створення власних зразків мистецтва звуку через опанування специфіки музичної мови.

Комунікативно-творчі методи спрямовані не тільки на формування комунікативних компетентностей, але й на творче вирішення комунікативних ситуацій. Вони застосовуються на всіх етапах уроку й у всіх видах діяльності учнів (гра на музичних інструментах, слухання музики, вокально-хорова, рухова, музично-творча, інтерпретаційно-аналітична). До них ми віднесли інтерактивні (метод проектів і фасилітована бесіда [5], диспут, дискусія, інтерактивні ігри К. Фопеля, «Мозковий штурм», «Акваріум», «Ажурна пилка», «Асоціативний куц» тощо); діалогічні (невербальний діалог, діалог-слухання, діалог-пробудження, діалог-відкриття та ін.); аутокомунікативні або рефлексивні (заповнення «Німих таблиць» із незакінченими фразами на зразок «сьогодні я зрозумів», «я відчув, що», «я зміг», «мене здивувало», «мені треба подумати над», інтерактивно-рефлексивні методи Н. Павленко (Павленко, 2013), вправи, зокрема «Слухаю себе» Л. Масол (Масол, 2015, с. 143) та ін.); інформаційно-комунікаційні методи (музичні конструктори, звукові редактори, караоке, медіа-супроводи до уроків музичного мистецтва, педагогічний програмний засіб «Музичне мистецтво» для 1-4 класів тощо).

Ефективність застосування наукових методів у початковій школі експериментально довів І. Волощук, який адаптував їх до вікових психологічних особливостей молодших школярів (символічне оформлення суперечностей і гіпотез, стимулювання випадковістю, метод розщеплення та баг. ін.) (Волощук, 1998). До науково-творчих методів ми віднесли: 1) проблемні (проблемні ситуації, питання, бесіди, завдання); 2) евристичні (методи розширення області пошуку, метод розвороту, обертання уваги І. Волощука). На нашу думку, різниця між проблемними та евристичними методами полягає в тому, що в перших висуває проблему вчитель, хоча діти можуть допомогти її сформулювати, а в евристичних – учні; 3) винахідницькі (методи розв'язання винахідницьких завдань Н. Альтшулера, популярні серед педагогічної громадськості в 90-ті роки минулого століття); 4) дослідницькі («творче експериментування» із засобами виразності В. Рагозіної (Рагозіна & Руденко, 2010), дослідження-розпізнавання, дослідження-спостереження та ін.).

Більш детально зупинимося на двох винахідницьких методах, апробованих нами разом із магістранткою Л. Кузьомко у процесі педагогічного експерименту з проблеми творчого розвитку учнів початкової школи.

Метод фокальних об'єктів. Його правила дуже прості: обираємо головний об'єкт; називаємо предмет, який на перший погляд не має нічого спільного з об'єктом і називаємо 5-6 його характерних ознак; поєднуємо кожну з цих ознак із обраним об'єктом і уявляємо, що з цього може вийти. За допомогою цього методу ми створювали з учнями казки про музику, де головним об'єктом виступали ноти, музичні поняття і музичні інструменти. Наприклад, «нота – людина», «нота – тварина», «нота – рослина» тощо.

Морфологічний аналіз передбачає розділення досліджуваного об'єкту на найважливіші функціональні вузли і пошук для кожного з них оптимального вирішення. Ми використовували два варіанти, адаптовані для музичної педагогіки. Перший варіант подібний до найпростішої комбінаторики. Ми обирали відому музичну тему з пісні або твору для слухання, ділили її на такти, записані на окремих табличках, і вибудовували їх у іншій послідовності. Спочатку дозволяли дітям переставляти їх, як заманеться. Коли новий варіант теми звучав у вокальному чи інструментальному виконанні, то діти доходили висновку, що деякі мелодії «некрасиві», «незграбні». Учні давали назву новим темам залежно від характеру отриманої мелодії (Супермен, Трансформер тощо). Урешті-решт, учні зрозуміли, що музична думка може бути логічною і нелогічною («перекручена», ніби «набір слів» або «розповідає поганий учень»).

Другий варіант морфологічного аналізу був дещо складнішим. Ми поділяли відому музичну тему на окремі мотиви, а потім кожен мотив «розробляли», видозмінювали. Основний мотив залишався без змін, а в наступному такті дозволялося з вихідних звуків, які складають мотив, робити будь-яку послідовність. Потім діти із заданого мотиву створювали музичну фразу. Дійшли висновку, що в такий спосіб отримуємо більш «струнку музику», яка тримається на одній або двох взаємопов'язаних інтонаціях. Діти цей метод назвали «Лего», але в нашому випадку деталями були окремі звуки, інтонації, мотиви.

Всі методи творчого розвитку молодших школярів можна проводити в ігровій формі, яка передбачає перевтілення, ідентифікацію, уявлення себе в надзвичайних ситуаціях, вимагає вміння комбінувати,

моделювати, уточняти або змінювати деталі, а головне є емоційно привабливою для дітей. Якщо піднятися на більш високий рівень узагальнення, то всі проаналізовані методи можна назвати методами стимулювання творчого самовираження.

Висновки. Отже, ми запропонували класифікацію методів творчого розвитку учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва, яка має відкритий характер. Ми свідомі того, що будь-яке теоретичне узагальнення бідніше за розмаїття музично-педагогічного практичного досвіду, який щоденно розвивається й примножується креативними вчителями, покликаними працювати в сучасному швидкоплинному й динамічному освітньому просторі.

Подальшого дослідження, конкретизації та розкриття процедури застосування потребує кожна група методів творчого розвитку особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел

- Волошук, І. С. (1998). Методи розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Рідна школа*, 3, 6 (Вкладинка).
- Григор'єва, В. В. (2011). *Методика формування творчого мислення учнів початкової школи в процесі мистецької діяльності: монографія*. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В.
- Лобова, О. (2010). *Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія і практика: монографія*. Суми: ВВП «Мрія» ТОВ.
- Масол, Л. (2009). Система творчих завдань як чинник поліхудожнього виховання та розвитку асоціативного мислення учнів. *Педагогічний альманах*, вип. 4, 42-49.
- Масол, Л. (2015). *Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб.* Харків: Друкарня Мадрид.
- Павленко, Н. О. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання інтерактивних педагогічних технологій. *Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. праць*. Ін-т пед. освіти та освіти дорослих НАПН України; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; Зязюн, І.А. (Гол. ред.). – Вип. 6. – К., Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 117-128.
- Про затвердження Державного стандарту початкової освіти* (2018). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p>. – Назва з екрану.
- Програми Нової української школи* (2018). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
- Проект програми з музики середньої загальноосвітньої школи та позакласна робота з музики в 1–4 класах* (1991). Авдієвський, А. Т. та ін. (Упорядники). Київ: Освіта.
- Рагозіна, В. В., Руденко, І. В. (2010). *Система творчих завдань на уроках мистецтва у 1-му класі. За програмою інтегрованого курсу «Мистецтво»: навч.-метод. посібник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан
- Ростовський, О. Я. (2011). *Теорія і методика музичної освіти: навчально-метод. посібник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.

References

- Voloshchuk, I. S. (1998). Metody rozvytku tvorchykh zdbnostei molodshykh shkolariv. *Ridna shkola*, 3, 6 (Vkladynka).
- Hryhorieva, V. V. (2011). *Metodyka formuvannia tvorchoho myslennia uchniv pochatkovoї shkoly v protsesi mystetskoї diialnosti: monohrafiia*. Berdiansk: Vydavets Tkachuk O. V.
- Lobova, O. (2010). *Formuvannia osnov muzychnoi kultury molodshykh shkolariv: teoriia i praktyka: monohrafiia*. Sumy: VVP «Mriia» TOV.
- Masol, L. (2009). Systema tvorchykh zavdan yak chynnyk polikhudozhnoho vykhovannia ta rozvytku asotsiatyvnogo myslennia uchniv. *Pedahohichnyi almanakh*, vyp. 4, 42-49.
- Masol, L. (2015). *Khudozhno-pedahohichni tekhnolohii v osnovnii shkoli: yednist navchannia i vykhovannia: metod. posib*. Kharkiv: Drukarnia Madryd.
- Pavlenko, N. O. Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do vykorystannia interaktyvnykh pedahohichnykh tekhnolohii. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii: zb. nauk. Prats*. In-t ped. osvity ta osvity doroslykh NAPN Ukrainy; Poltav. nats. ped. un-t imeni V. H. Korolenka; Ziazun, I.A. (Hol. red.). – Vyp. 6. – K., Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka, 117-128.
- Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity* (2018). [Elektronnyi resurs]: Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p>. – Nazva z ekranu.
- Prohramy Novoi ukrainskoi shkoly* (2018). [Elektronnyi resurs]: Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
- Proekt prohramy z muzyky serednoi zahalnoosvitnoi shkoly ta pozaklasna robota z muzyky v 1–4 klasakh* (1991). Avdiievskiy, A. T. ta in. (Uporiadnyky). Kyiv: Osvita.
- Rahozina, V. V., Rudenko, I. V. (2010). *Systema tvorchykh zavdan na urokakh mystetstva u 1-mu klasi. Za prohramoiu intehrovanoho kursu «Mystetstvo»: navch.-metod. posibnyk*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan
- Rostovskiy, O. Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity: navchalno-metod. posibnyk*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan.

LOBACH O.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

METHODS OF CREATIVE DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS DURING LESSONS OF MUSIC

The article substantiates the classification of methods of creative development of primary school pupils during lessons of music.

The methods are classified on the basis of the analysis of theoretical and methodological literature on a scientific problem (L. Horiunova, V. Hryhorieva, O. Lobova, L. Masol, H. Padalka, V. Ragoza, etc.), the results of experimental master's studies performed under the author's supervision, as well as generalization of his own pedagogical experience as a teacher of music in secondary comprehensive schools. The groups of methods in the classification correspond to the types of activities mentioned in the Typical Educational Programs 2018 (Primary Education) composed by two teams of authors under the supervision of O. Savchenko and R. Shiyan in order to achieve the goals and objectives of the New Ukrainian School.

Classification includes five groups of methods of creative personality development: 1) musical-creative (rhythmic, melodic, form-forming, performing and creative tasks); 2) perceptive-creative (methods of stimulating creative perception of music, emotionally-based and musical-communicative situations, methods of observing music); 3) interpretive-creative (methods of presenting the results of music perception, artistic and creative tasks, methods of thinking about music, associative methods); 4) communicative-creative (language improvisation, interactive, dialogic, and autocommunicative); 5) scientific and creative methods (problem, heuristic, inventive, research). The article gives accurate examples for each group of methods (for example, inventive methods of focal objects, and various variants of morphological analysis). The author advocates the idea that a creative teacher is able to make any children's activity during the lessons of music creative one.

Key words: *creative development of personality, a lesson of musical art, classification of methods of creative development of primary school pupils, musical-creative, perceptual-creative, interpretive-creative, communicative-creative, scientific and creative methods*

Стаття надійшла до редакції 12.09.2018 р.

УДК005.1:[378.147:37.091.113-051](477)

ОЛЕКСАНДРА МАРМАЗА

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ДМИТРО КОЗЛОВ

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ТЕЗАУРУС ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу тенденцій розвитку теорії управління визначено основні імперативи (управління, теорія управління, теорія управління закладом освіти). Обґрунтовано важливість їх розуміння для здійснення професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти до управлінської діяльності.

Ключові слова: управління, керівник, теорія управління, заклад освіти, теорія управління закладом освіти, професійна підготовка

Постановка проблеми. Соціально-економічні реформи, що відбуваються сьогодні в Україні, швидкі зміни технологій, зростання ролі особистості, інтелектуалізація праці обумовлюють нагальну потребу у відповідному кадровому супроводженні цих перетворень. Ринок праці потребує задоволення потреб у фахівцях нового рівня компетентностей, активних і мобільних, здатних до ризику та нестандартних рішень, з високим рівнем інноваційної культури та з мінімальними проблемами трудової адаптації при переході від навчання до професійної діяльності.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено, що управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Зазначене передбачає: професійнальний підхід під час здійснення добору та призначення керівників навчальних закладів, органів управління освітою; професійну підготовку